

Palachův svetr vypráví...

Včera tomu bylo 6 let, co můj děda zemřel. A včera jsem také slavila své osmnácté narozeniny. Jak hořkosladkou příchut' má pro mě každoročně tento den. Děda mi chybí často. Přestože mám kolem sebe spoustu skvělých lidí, nikdo už není jako on. Nikdo už nevypráví příběhy jako pohádky a nikdo už v sobě nemá tu kouzelnou starost o všechno dobré i zlé.

Už jako malou mě zajímalo povídání o všech útrapách i radostech v době komunistického režimu. Všechno to pro mě mělo nějaký zvláštní význam, zvlášť když děda vyprávěl. O kouzelných penězích, kterým se říkalo bony, o hnědožlutých autech s nápisem VB a také o plíživém strachu a nesvobodě té doby. Ale hlavně o lidech, o jejich slovech a činech. Nejradši jsem měla pohádku o rytířovi s pochodní. Děda říkal, že oheň symbolizoval naději, a i když pochodeň pohasínala, nikdy nezhasla úplně. Pravděpodobně se mi tahle pohádka líbila nejvíc, protože nikdy neměla konec. Děda jí pokaždé zakončil slovy: „Rytíř nežil navěky, ale pochodeň ano. Chodí mezi námi. Už jsi jí potkala?“ „Ještě né, dědo.“ „Pak se musíš lépe dívat.“ Postupem času jsem ovšem přestala jeho pohádkám věřit. Vždyť přece žádná pochodeň mezi námi není. Pátrala jsem po ní celé dětství a neobjevila jsem zhora nic.

Když včera došlo na obdarovávání, bojovala jsem s dojmem, že na mě moji příbuzní něco chystají. Všechny ty záhadné úsměvy se však proměnily v soustředěné výrazy hned poté, co mi byl předán kufr. Obyčejný, oprýskaný kufr. „Od dědy, odkázal ti ho a máš ho dostat právě dnes.“ Starý, v mých očích teď už neobyčejný kus minulosti jsem zvědavě otevřela ještě ten večer. Od toho „vykutálence“ se dalo předpokládat klidně i to, že bude úplně prázdný. Jenže nebyl.

Dva poklady. Dopis a svetr. Svetr? Tmavě až brčálově zelený, pletený, sem tam nějaká mezera mezi oky, na které se podepsala léta zapomnění. Co s tím, dědo? Uchopila jsem do dospělých, třesoucích se rukou dopis na vybledlém papíře. Písmo jsem poznala okamžitě. „*Moje milá princezno...*“ Obklopil mě známý pocit chladu, až jsem se zachvěla. Jen těžko jsem se dostala přes oslovení.

„...v první řadě ti chci, jak se sluší a patří, pogratulovat k tak významnému datu. Dnes je ti 18 let, jsi dospělá mladá žena. Přeji ti od srdce to nejlepší. Hodně lásky a nesmrtelných příběhů. Doufám, že se pořád tak krásně směješ a že ti z očí nezmizela zvědavost. Chtěl jsem ti přece jenom předat nějaký dárek. Ten sice nemá dle dnešního žebříčku hodnot valnou cenu, nicméně věřím, že ho oceníš. Vzpomínáš si na svoji nejoblíbenější pohádku? O rytíři a pochodni? Víím, že když jsi odrostla z pohádkového věku, že už ti nepřípadala důležitá. Přesto bych ti chtěl ten příběh ještě jednou převyprávět.

Jak víš, vystudoval jsem na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Okupaci naší republiky a protesty proti ní jsem vnímal ve svých 22 letech velmi intenzivně. Dost přesvědčeně jsem hlásal, že se musí něco udělat. Jako student historie jsem se začel do knih a snažil se v nich najít nějakou konkrétní vzpruhu pro Čechy, někoho, o koho bychom se mohli opřít a nést ho jako příklad. 16. ledna 1969 mi uprostřed Václavského náměstí došlo, že moje snahy byly marné a zbytečné a ke všemu nedůstojné. Cítil jsem se zahanbeně. Cítil jsem se zahanbeně vůči Janu Palachovi. Rytíři s pochodní.

Tenkrát to byl neskutečný blázinec, hnal jsem se k němu se skupinkou dalších studentů. Předstihl nás tramvaják, co na něj hodil svůj kabát a snažil se utlouct oheň. Všechno se to seběhlo tak rychle. U muzea jsem si všiml prostranství, kde se válely bílé nádoby a bylo tam pohozeno nějaké oblečení. Jedna nádoba byla převržená a vytékala z ní tekutina. Benzín. Utíkal jsem k tomu místu, u Palacha se už seběhl dav lidí a volala se záchranná služba. Nikdo si tak nevšiml, jak potají beru jeho svetr, chvíli si ho prohlížím a pak, pod tíhou okamžiku, si ho dávám do brašny. Vlastně nevím proč. Na moment jsem pocítil obrovskou pýchu. Našel jsem hrdinu, po kterém jsem tak usilovně pátral v minulosti. A on se mnou studoval ve stejné budově a chodil do stejné knihovny. Styděl jsem se. Plánoval jsem si, jak spasím národ. Jak směšná byla ta představa onoho dne. Domů jsem šel zasmušile, bez nálady. Byla v tom závist? Proboha, vždyť ten člověk se zapálil. Byl připraven zemřít pro jiné. Byl bych toho schopen já? Svetr jsem schoval do krabice pod postel. Dny mi připadaly prázdné, noci nekonečné. Často jsem přemýšlel, proč zrovna on a ne někdo jiný. Byl tak odvážný nebo pošetilý? Hrdina nebo blázen? Nejednou jsem myslel na jeho rodiče. Pak také na svoje. Věděl jsem, že bych to nedokázal. Ten čin ale ve mně vzbuzoval tak posvátnou až bojácnou úctu, že jsem ho nemohl vyhnat z hlavy. Byla to oběť, co za to stála? Je vůbec na světě něco, za co stojí ztratit život? Co takhle pravda? Nebo svoboda? Ani se změnou režimu mi otázky z mysli nezmizely. Jsou asi věčné.

Nicméně, nemohl jsem ti odporovat, když jsi tak zarputile tvrdila, že pochodeň neexistuje. Realita tě dostihla. I mě. A stejně mi nikdo nevymluví, že žije navěky. Dívej se po jiskrách. Uvnitř lidí je jich dost. A pak možná uvidíš i pochodeň. A až se budeš koukat, sebe nevynechej.“

Poslední písmena přepnula moje myšlení na autopilota. Mám doma svetr Jana Palacha. Můj děda byl kromě jiného taky trochu zloděj. Vrátilo se mi dětství. Pohádky a naděje. Nezapomněla jsem. Díky dědo, jdu hledat jiskry. Nezapomněli jsme. Děkujeme, Jane Palachu.